

odrešenja, spolne pravice in resnice, imajo njegova dejanja svoj izvor v osrčju človekovem in so po svoji naravi *dramatična*. Tudi tragični spor, ki je pri Pregljehv glavnih osebah zelo oster, meri v dramatičnost. Tragika sama je sicer atribut za vsebino, pa je nujnejša v drami kot v epu, kjer jo laže nadomešča usodnost. Dramatični razgibanosti Pregelj rad primeša liričnih zvez, s katerimi pripravi čitatelja v potrebno razpoloženje. Lirična so vsa mesta, s katerimi se uvajajo posebni tematični poudarki — n. pr. odstavki iz sv. pisma, ali izrek: »Pod božjim varstvom smo« (Tlačani), »Nikuli nje srce pozhitka nej imelu!« (Golja), ali ves krajevni okvir s ponovitvijo v sredi (str. 79) v »Otrocih solnea«. Na drugem mestu smo že ugotovili, da Pregelj to lirsko občutje uporablja v baladno priostrene dogodke, ali pa vpleta idilo kot čuvstveno igro sredi najhujših prizorov (n. pr. Krvava idila Mohorja Kazafure v Tolmencih [str. 296] ali balada v Otrocih solnea [Mlinar Jane]).

Kako Pregelj *dinamično* gradi in navadno že v ekspozičijo položi simbolni akord, nam je lep zgled popis Kraguljevega ulnjaka v »Tolmencih«, ko čebela sede pred čelnico z vislicami, ali vsa antitetična označba pokrajine v uvodu pri »Otrocih solnea«. Telesnosti same ne najdemo nikjer. Kot Pregelj opisuje pokrajino vedno v razpoloženju, v najrazličnejši nastrojenosti in v skoraj duhovni svojstvenosti, tako mu tudi človek ni nikoli telesen predmet, naj ga popisuje v lepoti ali v grdobi. V »Tolmencih« je značilno, da nam predstavlja nekatere svoje osebe skoraj z Jurčičevimi realističnimi rekviziti, pa kljub temu vidimo samo njihov duhovni obraz (n. pr. Petra Dušo na str. 9: »Bil je srednje velik mož svojih tridesetih let, bolj šibke, mestne rasti, a po kmetiško oblečen. Širokokrajn klobuk mu je ležal na rdečkasto svetlih, dolgih lasih« itd.). Navadno nam predstavlja osebe le duhovno, z izrazom človeške notranjosti, ki se javlja bodisi na človekovem obrazu ali pa v njegovih dejanjih (Andreja Laharnarja na str. 51/52), najčesče pa z ostrimi romantičnimi poudarki (Gradnik, str. 44) ali z docela groznimi potezami (Andr. Karmel, str. 173). Kako Preglju telo malo pomeni in ga rad docela zruši, da more v njem zagospodovati čista duša, imamo zgled v župniku Golji. Na njegovem telesu (str. 15) ne ostane prav ničesar, kar bi še spominjalo na telesno moč in lepoto. V »Otrocih solnea« čutimo, kako prirojeno gorjanstvo Poznikovo moti njegovo celotno podobo in kako trda zunanja skorja le počasi odpada. Pregelj ljubi nesoglasje in ne samo grozo duha, ampak tudi grozo telesa.

V popolnitev Pregljevega oblikovnega razvoja bi bilo nujno primerjati prve tiske teh del s pričujočimi izdajami, zlasti Izbrane spise. Izpremembe so jezikovno stilistične in kompozitorske. Tu bi bil posebno Stefan Golja hvaležen predmet; vendar to presega sedanjo potrebo in je predvsem zadeva posebne označbe Izbranih spisov. F. K.

Danilo Gorinšek: Pisan svet. Pesmi za mladino. Celje, 1928. — Pesniška dela nesporne umetniške vrednosti, ki obdrže ceno in moč privlačnosti kljub menji časov in okusov, so v okviru mladinskega slovstva na splošno redki pojav. Kajti le malo je umetnikov, obdarjenih z izredno sposobnostjo resnično umetniškega prikazovanja in oblikovanja zago-

netnega otroškega sveta. Pričujoča knjižica sicer ne predstavlja kakih izrednih mojstrov mladinske lirike, a je nedvomno najboljša in najzanimivejša med podobnimi mladinskimi zbirkami poslednjega časa. Gorinšek, ki je zdaj izdal že drugo zbirko pesmi za mladino (prva z naslovom »Maj« je razprodana), ne poje po zgledu obrabljenih vzorcev, kakor toliko njegovih vrstnikov, marveč ustvarja iz sebe, iz doživetja. Kljub vsem nedostatom, ki mu še branijo do večje popolnosti, je njegova poezija neposredna, toplja in prisrčna. Kar ga posebno odlikuje, je pač dar, da se zna izogniti največji nevarnosti dobre mladinske pesmi — banalnosti v vsebini in obliki. Rad s čuvstvom prisluškuje naravi, ki jo vso ožarja s srčno svetlobo, in dovteten je za dejstva duševnega sveta. Z ugodjem pa pogrešaš najrazličnejših osladnih »iger« in običajne banalne epike. Gorinšek je lirik, kakor v čuvstvu tako tudi v izrazu, ki je siguren, lahek in melodiozen. Zdi se mi celo, da bi bil tu in tam občutju mlade psihe bližji, če bi melodiozno čuvstvenost zamenjala fantazija, ki ustvarja konkretnije podobe. Znak pravega pesnika je tudi, da ni prav nič pridigarški: vzgojen je zgolj z neposrednostjo pesniške lepote. France Vodnik

Gustav Strniša: Dedek Jež. Pesmi za mladino. Založil »Domači prijatelj«. Ljubljana, 1928. — Knjiga se ne dviga nad povprečni nivo naše mladinske poezije, ki običajno pogreša vseh bistvenih znakov umetnosti te vrste in je produkt »ustvarjanja« po programu in zavestni, neorganski iniciativi, ki se skuša uveljaviti vselej, kadarkoli primanjkuje resnične, neposredne in žive tvornosti. K sreči je tej lažni mladinski literaturi najmanj naklonjena prav neposredna, preprosta otrokova iskrenost, ki se sama odvrta od nje, dobro čuteč, kdo je in kdo ni njegovega duha. Tudi za mladinskega pesnika v polni meri velja starodavni izrek: poeta nascitur... Fr. V.

Radivoj Rehar: Koromandija. Pesmi za mladino. Samozaložba. Maribor, 1927. — Poezija pričujoče pesniške zbirke je namenjena otrokom, a ji manjka predvsem resničnega in iskrenega otroškega občutja. Tega ne more nadomestiti čisto vnanja motivnost, ki pa kljub raznovrstnosti pogreša novih, svežih in samoniklih domislekov, ne glede na to, da tudi v izrazu in obliki prevladuje konvencionalna raba. Sodim, da zbirka ni nastala iz neposrednega, naivnega poetičnega čuvstva, ki ustvarja umetnine, zato pa tudi nima moči, da bi ogrela. Manjka ji osebnega žarišča. Nič čudnega ni potemtakem, če v nji vedno iznova zaslediš hladnost občutja, rezko, čeprav gladko enakomernost verza, ki je merjen, ne ulit, neokusnost v podobi in izberi snovi, kar se mi zdi posledica nepesniškega intelekta. Le tu in tam se avtor povzpne nekoliko više, a taki primeri so v zbirki redki. Fr. V.

Kresnice Mladinske Matice, letnik I. Uredil Vilko Mazi. Izdala in založila Mladinska Matica poverjenišva UJU. Ljubljana, 1928. — Mladinska Matica poverjenišva UJU v Ljubljani si je naložila nalogo, izdajati vsakovrstne mladinske spise, leposlovne, poučne in zabavne, med njimi vsakoletne »Kresnice«, nekakšen mladinski almanah. Letos je izdala poleg »Kresnice« še dve knjižici, o katerih poročamo spodaj. Načrt podjetja je nedvomno treba pozdraviti, saj je pomanjkanje dobre mladinske literature občutno, a

zdi se, da so mimo programa važnejši notranji pogoji ustvarjanja. To je jasno razvidno tudi iz pričujočega mladinskega almanaha, kjer bo poučni in zabavni del vsebine pač ustregel svojemu smotru, a literarni prispevki v pesmi in prozi na splošno ne dosegajo potrebne umetniške višine.

Fr. V.

Andrej Skulj: Sadjarčki. Izdala in založila Mladinska Matica poverjenišva UJU. V Ljubljani, 1928. — Ta knjižica, ki je namenjena šolski mladini, predstavlja uspel poskus, podati ji v prijetni polposlovni obliki poljudni nauk o sadjarstvu, ponazorjen z mnogoštevilnimi slikami. Način pripovedovanja je tako prikupen in domač, da se nehote spomniš klasičnih prirodopisnih črtic Fr. Erjavca. Zdi se, da je skrivnost tega načina pouka prav v tem, da vpliva tudi neprisiljeno vzgojno, ker nudi poleg hladnega znanja še zanimanje in veselje do dela. Spis zasluži pohvalo in priznanje.

Fr. V.

Jack London: Zgodbe z južnega morja. Priredil Tone Seliškar. Izdala in založila Mladinska Matica poverjenišva UJU. V Ljubljani, 1928. — Knjižica obsega štiri »zgodbe z južnega morja«: o Mapuhiju, najditelju bisera, in o njegovi hiši, o nesrečni usodi neustrašenega misijonarja Johna Starhursta, o »poganu« Otoo, ki je z gled preprostosti, poštenosti in zvestega prijateljstva, in pa o Maukiju ter o njegovih mnogoštevilnih borbah z belimi možmi, ki so mu kratili svobodo. — Pričujoče zgodbe so primeri čiste epike, slike strogo stvarnega opisa, ki se odlikujejo po klenem pripovedovanju, polnem sveže prirodnosti brez sentimentalnosti. Znameniti sodobni ameriški pripovednik, čigar pomembnejša dela so že prevedena na slovenski jezik, je sedaj predstavljen tudi naši mladini.

Fr. V.

Ljubljansko narodno gledališče v letu 1928. Izdal Pavel Debevec. Založila uprava »Razgleda« v Ljubljani. — Knjiga je nekak gledališki almanah in išče predvsem intimnejših zvez z občinstvom. Ker je njen značaj bolj gledališko oseben kot načelen, ne moremo pričakovati teoretičnih in programatičnih člankov, pač pa najdemo v nji predvsem podobe igravcev in pevcev in njihovo označbo, ter to, kar v gledališču pripravlja pot tradiciji. Ciril Debevec, ki piše o »Naših igralcih«, vpleta tudi programatične misli; ob teh mislih se seveda ta ali ona analiza in označba oseb giblje med popularnostjo (Cesar, Kralj) in izbrano ter neizbrano eksotičnostjo (Šaričeva, Debelakova) — splošno pa so ti obrazi pisani s toploto. Čudim pa se, kako je mogel izpustiti Danila — kakor se mi ne zdi umevno, če govorimo o režiserjih, da ni nikjer vsaj omenjen Milan Pugelj, dasi se letos zaradi boleznih ni mogel udeleževati. **Silvester Škerl** je orisal v kratkih potezah le režijska stremljenja M. Skrbinška in O. Šesta ter rahlo nakazal tudi kritiko obeh režij. **O. Šest** govori o razvoju naše scene izza prevrata, o napredku in o revščini naše opreme. O operi pišejo **Mirko Polič** (Naš operni problem), **Matija Bravničar** (Mirko Polič — ravnatelj in dirigent opere, Operni dirigenti), **Pavel Debevec** (Naši pevci). Knjigi so dodane fotografije gledališča, uprave, igravcev in pevcev. Propagandističnemu namenu ustreza tudi lehkoten značaj knjige, ki pa v celoti vendar ne podaja zaokrožene slike o našem narodnem gledališču.

F. K.

Srbo-hrvatsko slovstvo

Stefa Jurkić: Legenda u bojama i druge priče i pripovijetke. Ilustrovao Gabriel Jurkić. Izdalo »Kolo Hrvatskih Književnika u Zagrebu«, 1927. Knjiga je klima in kultura, izvornost in tradicija, lepa ženska intuitivnost, individualnost in obenem stara tipika. To velja za vsebino knjige in za okras. Bibličnost v knjigi je jaka pa ni elementarna. Niso niti najboljše strani pri Lagerlöfovi! Nekaj beril prav gotovo zasluži, da jih prevedemo našim ljudem.

Dr. I. P.

Dr. Branko Storož: Novi akcenti. Lirika MCMXXVII. Splitska Društvena Tiskara. »Stranice su ove knjige, uz neke digresije, otvorene lirici, kakova je bila običajna prije najnovijih književnih smjerova. »Ars una, species mille«. Tako Storož sam v predgovoru. Torej programno zavestno mimo ekspresionizma v domačo tradicijo vse od Vraza, Radičevića! Princip torej že star (Arno Holz i. dr.), zamisel propagandno izpovedana. Ali kot gesta zagrebskega literarnega dandyjstva? Ali kot samokritično znanstveno matôrstvo? Pesnik z Dr. v naslovu! Stoji: jezikovno polno brez epigonizma, duševno manj elementarno, a plemenito.

Dr. I. P.

Ivan Nevistić: Ksaver Šandor Gjalski. Studija. Izdanje »Vijenca«. Zagreb, 1928. Str. 96. — Nevistić je morda najizrazitejši izmed mlajših hrvatskih kritikov. Njegovi dve studiji »Ulderico Donadini« in »Lirika na bezpuću« zajemata najnovejše pojave v srbsko-hrvatskem slovstvu, pričujoča studija o Gjalskem pa je začetek široko zasnovane razprave »Hrvatski realizem«. Pisatelj motri Gjalskega kot realističnega naslednika Šenoe in kritično ocenjuje vsebinske in umetniške vrednote tega najbolj priljubljenega hrvatskega pripovednika. Ko nam je očrtal njegov literarni nazor, nam analizira glavne osebe in ideje bodisi v narodnem, socialnem in duhovno-etičnem pogledu. Tako spoznavamo Gjalskega kot »Homerja Zagorja«, ki je opesnil hrvatsko zgodovino in njene tri generacije zadnjih sto let; gledamo njegove socialne tipe in ocenjujemo nestalno, od raznih filozofov vplivano duhovno usmerjenost, v kateri prevladuje v glavnem pesimizem. Po Nevistićevi analizi je vsebina Gjalskega pretežno odvisna od romantično zanesenjaškega dnevnega prepričanja, ki se menja po času in razmerah. Za milejšo oceno seveda manjka kulturno-historičnega ozadja, ki bi pokazalo, da je Gjalski kot tendenčni pisatelj tudi produkt svoje dobe. Toda Nevistić jemlje samo absolutna merila in zato se tembolj vidi, kako Gjalskemu res manjka tiste samostojno duhovne usmerjenosti, ki premaguje svoj čas, si osvaja duše in ne zgolj čitatelje. Nedostatek pravega duhovnega središča se še močneje pokaže pri analizi Gjalskega kot umetnika. Oblikovno je Gjalski subjektiven lirik, zato niso zgrajene ne posamezne osebe ne romani in novele. Povsod pogrešamo pravega razvoja; namesto razvoja dejanja imamo često samo poročanje o zgodbah. Kot umetnik je Gjalski v veliki meri odvisen neposredno od Turgenjeva. Za nas Slovence je posebej zanimivo to, da Nevistić ugotavlja nedosledne nazore Gjalskega o književnem jeziku; bil je navdušen za Yuka, pa je spet obžaloval, da ni obveljala zagrebska šola. O